

APORTACIONS MENORQUINES A L'ONOMÀSTICA VALENCIANA EN EL SEGLE XVII

Antoni Mas i Forners, Joan-Lluís Monjo i Mascaró i Josep Mas i Martí

XIX Jornada d'Antroponímia i Toponímia. Muro, 2006

La importància de la contribució mallorquina en la repoblació del Regne de València, després que foren expulsats els moriscos en 1609, compta amb diversos estudis monogràfics de caràcter general, des del treball pioner d'en Josep Costa i Mas (1977-1978), *La repoblació mallorquina en la Marina alta i el seu entorn en el segle XVII*, fins a les darreres aportacions, de la mà d'Antoni Mas i Joan-Lluís Monjo, entre les quals tenim: *Repobladors mallorquins al Sud del País Valencià després de l'expulsió dels moriscs. Cap a un estat de la qüestió* (2000), *Per poblar lo regne de València... L'emigració mallorquina al País Valencià en el segle XVII* (2002) i *Tothom se'n va a la població de València. L'emigració mallorquina al Regne de València en el segle XVII* (2004). Les conclusions més importants d'aquests estudis vénen a remarcar, per un costat, el caràcter extraregnicola que tingué en molts indrets la repoblació valenciana del segle XVII, i per altra, el protagonisme que tingueren els illencs en aquest procés, sobretot de Mallorca, però també, en menor grau, els eivissencs i els menorquins. La migració cap a València esdevingué un fenomen de proporcions molt més importants que la mera anècdota: en un principi es parlava solament dels casos "aïllats" de repoblació insular de Tàrbena i de la Vall de Gallinera; actualment ja es pot atestar la presència de repobladors o emigrants illencs en una bona part del Regne de València, sobretot a la meitat sud, i molt significativament a la Marina, el Comtat, la Safor, la Ribera i la Foia de Bunyol.

Per un altre costat, la influència de la repoblació siscentista sobre l'onomàstica valenciana, pel que fa a les aportacions mallorquines, ha centrat l'interès de diversos estudis com *La mallorquinització onomàstica a la València del segle XVII. L'aportació de la vila de Santa Margalida* (Mas-Monjo 2001), *Els llinatges de creació mallorquina com a eina d'estudi de l'onomàstica del País Valencià* (Mas-Monjo 2003) o *Femenia, un llinatge toponímic mallorquí* (Mas-Monjo 2003). Per una banda, s'analitzaven els nous cognoms introduïts per les terres valencianes arran de la migració mallorquina que tingué lloc al segle XVII –amb les seues evolucions formals– i el consegüent factor de reforç de l'onomàstica d'arrel catalana, i per altra es destacava el valor de l'onomàstica com a eina d'estudi per als estudiosos de la repoblació, una tècnica que ja va ser practicada per Josep Costa, encara que ha vingut a perfilar-se amb una major precisió metodològica posteriorment.

En el present treball ens hem proposat de fer un estudi monogràfic dels menorquins que emigraren al Regne de València en el segle XVII a partir de les dades obtingudes fins ara en diferents arxius consultats, analitzant la seua herència onomàstica. Fins ara la presència puntual de menorquins ja havia estat detectada per alguns investigadors valencians; per

exemple, Joan Segura de Lago, observa la seua presència a Algemesí (1975), Eugeni Ciscar Pallarés, a la Valldigna (1997, 1998), i Lorena Cantó, a Pedreguer (2003).

DISTRIBUCIÓ GEOGRÀFICA

La Ribera és la comarca valenciana amb major presència de menorquins, a localitats d'antiga població cristiana com Algemesí, Cullera, la Pobla Llarga o Castelló de la Ribera, i en llocs de repoblació, com Manuel o Sant Joan de l'Ènova. Són especialment freqüents a la subcomarca definida pel riu d'Albaida, i molt significativament al llogaret de Sant Joan de l'Ènova o Santjoanet, on la majoria dels seus nous habitants eren originaris de Menorca. És aquest un cas molt especial dins del context del procés de la repoblació. Tanmateix, com veurem, no s'hi constituí, com en altres casos paral·lels, un nucli de població estable que hagi perdurat fins a l'actualitat.

En segon lloc, és la Safor que destaca per l'aportació menorquina i per les recialles onomàstiques actuals. Els trobam a la ciutat de Gandia i el seu raval, per diversos llocs de repoblació de l'Horta de Gandia, com Benirredrà, Daimús o Guardamar (l'antiga Alqueria de Tamarit) i de la Valldigna (concretament a Tavernes).

A la resta de comarques la seua presència va ser més anecdòtica. A la Costera els trobam al raval de Xàtiva, vinculats amb la població propera de Sant Joan de l'Ènova. A la Marina hi ha casos aïllats documentats a Dénia, Pedreguer, Pego, la Vall d'Alaguar, la Vall de Gallinera i Xaló.

CARACTERÍSTIQUES DEL SEU ASSENTAMENT

En molts casos la seua arribada al Regne de València va ser primerenca, coincidint amb l'inici de la repoblació (la majoria de les cartes de població daten de l'any 1611). Molts d'ells arribaren directament des de l'illa de Menorca i les característiques del seu assentament al Regne de València no mostra cap tret diferencial significatiu.

Una de les atestacions més antigues de la seua presència és del 23 de gener de 1611 a la ciutat de Gandia. Es tracta de la partida de matrimoni registrada a la col·legiata d'en Josep Bosc (que era vidu) i de na Joana Vilar. Al document s'indica que eren "naturals de Mallorca", però tenint en compte que en aquesta població hi ha altres habitants anomenats Bosc que eren menorquins i per la combinació de llinatges, que possiblement eren de Menorca i ja estaven establits al País Valencià.

Al Consell General del lloc de Sant Joanet de 20 de setembre de 1611, reunit en presència del seu senyor, trobam els noms d'en Miquel Oliver, que deu estar emparentat amb els Oliver que a la població veïna de Castelló es documenten com a menorquins (per exemple, Gaspar) i Domingo Capella, ben possiblement originaris de Menorca.¹ Del 15 de març de 1615 és el document en què en Josep Carròs i Pardo de la Costa, senyor del lloc de Sant Joan de l'Ènova, establia a la jurisdicció en Melcior Sabater, un llaurador menorquí, segons indica l'arxiu parroquial de Manuel.

¹ ADV, e 5.1, llibre 198, protocols dels notari Pau Pereda.

Com era habitual en la repoblació valenciana, el nou poblador rebia casa i terres en emfiteusi, o siga, en propietat compartida, i se sotmetia a pagaments anuals en diners i espècies, entre altres moltes condicions detallades a la carta de població. Concretament les propietats que va rebre varen ser: una casa en el carrer de l'església (que afronta amb casa de Jaume Vila), cinc fanecades de terra (fitant amb les propietats de Gaspar Úbeda, Domingo Capella i Pere Romero), quatre fanecades en la partida dels Malens (que fiten amb les propietats de Francesc Tomàs i Domingo Capella), nou fanecades en la partida del Camí Real (que fiten amb les terres de Nicolau Transano i Gaspar Úbeda), terra de vinya a la partida de les Eres (fitant amb la sèquia del lloc i amb el camí de les Eres), un tros de terra a la partida Tordera (que fita amb les terres de Miquel Oliver i amb la sèquia de la Pobla Llarga) i tres fanecades al terme de Castelló de la Ribera, a la partida de Benineixix (que fiten amb les terres d'Andreu Timor i Josep Goçalbo).²

En el decenni de 1620 es concentra el major nombre de població menorquina a Sant Joan, en algun cas es tracta de possibles antics pobladors de la veïna població de Castelló de la Ribera (com ara, la família de n'Antoni Sabater). Per exemple: Antoni Albertí («*hijo de Antoni Albertí y de Juana Seguí, natural de la villa de Alayor, de la isla de Menorca*», 1622, APMn), Gràcia Sabater («*doncella hija de Antonio Çabater y Margalida Petita, natural de Mahó, de dita isla de Menorca*», 1622, APMn), Cosme Constantí («*labrador natural de la isla de Menorca*», 1624, APMn), Joana Sabater («*doncella hija de Melchor y Juana Corantina, natural de dicha ciudad de Menorca*», 1625, APMn) o Lluç Sabater («*hijo de Lucas y Catalina Tartabulla [Taltevull], natural de la vila de Mahó, Regne de Mallorca*», APLI). Observeu la presència de llinatges menorquins, per exemple també, en aquest document redactat en 13 de desembre de 1625: «*Ego, Laurentius Sintes et Joanes Alles, agricultoribus loci de St. Joan habitatoribus, in pnt Ville Nove repertus*».³

A la població veïna de Castelló de la Ribera la documentació remunta també als primers anys de la repoblació. Així, el 23 de març de 1613, en Gaspar Oliver («*Ego, Gaspar Oliver, agricola civitates Minorice oriundi, de pnti vero in Villenove Castellonis repertus*») deixava la seua filla, Joana Oliver, a la casa del notari Bernat Casanova.⁴ El 25 d'agost de 1614, n'Antoni Sabater, un llaurador que residia llavors a Castelló de la Ribera, feia de procurador i tutor dels béns de n'Antoni Badia.⁵ El 2 de febrer de 1615, està documentat també a Castelló de la Ribera el sucrer Pere Roger, presumiblement també menorquí.⁶

Pel que fa a altres contrades, coetàniament trobem a la ciutat de Cullera «*Dominicus Gumilla, agricola insule de Menorca, habitator in ville Cullera residens*» (1613, 1616),⁷ i així mateix, entre els signataris de la compra de forment al mercader Joan Francesc Moyrano de Cullera (8 de setembre de 1616), en Pere Todolí, un llaurador menorquí que ja residia a l'alqueria de Guardamar, a l'Horta de Gandia.⁸

Alguns menorquins, emperò, arribaren de l'illa en dates molt més tardanes, quan ja els nous veïnats constituïts amb la repoblació estaven ja assentats. En aquest cas el nou poblador

² AMCR, protocols del notari Sebastià Montroig, llibre 1850.

³ AMCR, protocols del notari Francesc Calp, llibre 1857.

⁴ AMCR, protocols del notari Baptiste Calp, llibre 1835.

⁵ AMCR, protocols del notari Josep Casanova, llibre 1825.

⁶ AMCR, protocols del notari Sebastià Montroig, llibre 1850.

⁷ AMC, protocols del notari Pere Folquer, llibre 692 (any 1613) i llibre 694 (any 1616).

⁸ AMC, protocols del notari Antoni Corral, llibre 662.

es casà amb una descendent de mallorquins, nascuda en aquest cas a Pedreguer, una valenciana de primera o segona generació:

«En veinte y huno de mes de febrero de año 1658, el licenciado Jayme Bru [...] desposé solemnemente a por palabras de presente a Guillem Planes, labrador natural de Menorca y abitador en este lugar, hijo de Antonio Planes y de Antonia Bou, coniuges, y a Coloma Roig, doncella natural y abitadora de este lugar, hija de Antonio Roig y de Antonia Guerau.»⁹

Només a la Ribera Alta del Xúquer, concentrats sobretot a la subcomarca del riu d'Albaida (en poblacions com Manuel, Sant Joan de l'Ènova, la Pobla Llarga o Castelló de la Ribera; properes a la ciutat de Xàtiva) es pogueren donar fenòmens de matrimonis entre cònjuges d'origen menorquí, com és habitual en altres contrades en què predominaren els repobladors d'un determinat origen i on la consciència i la identitat de la procedència al·lòctona va poder-se persevar per més temps. L'arxiu parroquial de Manuel registra l'existència d'enllaços de menorquins amb menorquins o amb mallorquins; com l'exemple que reproduïm davall, entre menorquins:

«[18 / 8 / 1625] Yo, fr. Marcos Moset, de la orden de St. F[rancis]co, regent la cura de la parroquial de Manuel y Sant Joan [...] desposé por palabras de presente a Pere Elles, hijo de Lorenzo Elles y Rafela Pons, natural de la ciudad de Menorca, vecino de la Vilanova de Castelló, con Juana Çapater, doncella hija de Melchor y Juana Corantina, natural de la ciudad de Menorca, vecina del lugar de San Juan.»¹⁰

Tanmateix la petitesa d'aquesta comunitat va fer que es diluís amb el temps, sense perdurar en el mateix espai, diferentment com va succeir, per exemple, amb els mallorquins a l'àrea de la Marina-Comtat, per posar el cas més paradigmàtic.

LA SEUA PROCEDÈNCIA

La majoria dels qui s'especifica la vila de procedència sabem que eren originaris de Ciutadella (anomenada als texts Ciutat o Vila de Menorca). Els seus cognoms més habituals eren: Al·lès, Anglada, Corantí, Gallard, Garcia, Oliver, Peris (Piris), Sabater. Potser també tenien aquest origen els anomenats Bosc, Capella, o Torres, ja que solen ser uns llinatges característics de Ciutadella.

Els maonesos ocupen el segon quant al lloc de procedència dels emigrants. Duen els cognoms següents: Giner (Gener), Maçanet, Pons, Roger, Sabater, Todolí i Vila (i potser també caldrà afegir Cintes –Sintes als texts– i Gomila, que són molt freqüents en aqueixa banda de l'illa).

Només coneixem un cas d'un individu originari d'una població de l'interior de l'illa, que és Alaïor. El seu llinatge és Albertí. (Potser també eren alaïorencs els Casesnoves i els Llam-

⁹ APPd, QL1655, Matrimonis.

¹⁰ APMn, QL1, Matrimonis.

bies, però també podrien ser ciutadellencs; a falta de més dades es fa difícil de precisar).

En algun cas la documentació confon amb mallorquins els habitants menorquins, possiblement pel fet de pertànyer la seua illa d'origen al Regne de Mallorca. Tampoc no són estranyes les vacil·lacions quant a la indicació de la procedència; com succeeix, per exemple, amb na Joana Sabater, de la qual l'arxiu parroquial de Manuel diu que és «*natural de dicha ciudad de Menorca*» (1625) i «*natural de Mallorca*» (1632). Aquesta circumstància ha dificultat la identificació sobretot en els casos d'individus portadors de cognoms que són habituals a les dues illes.

LES APORTACIONS ANTROPONÍMIQUES

Els cognoms que duïen els menorquins establits al Regne de València durant el segle XVII són: Al·lès (<Arlès), Albertí, Anglada, Bosc, Camps, Capella, Casesnoves, Coll, Constantí, Corantí, Felip, Ferrer, Font, Gallard, Garcia, Giner (<Gener), Gomila, Llambies, Maçanet, Oliver, Peris (<Piris), Petit, Planes, Pons, Roger, Sabater, Todolí (<Todorí), Torres i Vila; no hem inclòs els documentats a la Valldigna.

De la majoria d'aquests cognoms ja es coneixien al Regne de València una documentació medieval, arribaren en època medieval des de Catalunya amb els colonitzadors que davallaren després de la conquesta (hem pres com a referència bàsica el treball de Guinot 1999).¹¹ Hi ha uns pocs que no estan documentats abans del segle XVII, i que, per consegüent, podem considerar com a aportació insular vinguda des de l'illa de Menorca (o també des de Mallorca, ja que en algun cas també eren duts per emigrats mallorquins coetanis), ens referim a Corantí (documentat també al raval d'Oliva com a mallorquí), Gomila i Todolí (<Todorí).

En alguns llinatges aportats pels illencs, l'originalitat era només la forma dialectal; com succeeix per exemple amb *Llambies*: la forma coneguda a València és *Llambilles* (a Gandia ens apareix com a menorquí, encara que a Tàrbena i a la Vall d'Alaguar es documenta també com a mallorquí, procedent d'Artà).

VARIANTS FORMALS DELS LLINATGES

En aquest apartat analitzam les variants formals que han sofert els cognoms a la documentació. Algunes no són més que confusions o alteracions ocasionals; d'altres, en canvi l'interès és major perquè aqueixes alteracions han donat peu a versions formals dels cognoms primitius, part de les quals s'han mantingut fins ara. L'origen d'aquestes variants pot ser l'adaptació dels cognoms insulars a la fonètica valenciana, però també fenòmens lingüístics més mecànics o senzilles reinterpretacions.

¹¹ En el cas de Sabater, per exemple, ens trobam en uns mateixos documents, al costat dels menorquins anomenats amb aquest llinatge, que era el més freqüent, alguns valencians portadors també d'aquest cognom: Nadal Sabater i Catalina, filla de Joan Sabater d'Albalat de la Ribera (Cullera, 1617; Manuel, 1623), Vicente Sabater de Manuel (Manuel, 1627) i Joana Sabater de Canals (Xàtiva, 1636), i, fins i tot d'originaris del Principat: Madalena Sabater d'Ulldecona (Xàtiva, 1636), o d'occitans: Gabriel Sabater de Marsella (Algemesí, 1620), .

a) A causa de pronunciacions dialectalitzants insulars

Determinades oscil·lacions formals que observam en la notació dels cognoms podrien ser explicades a partir de determinats fenòmens dialectals d'origen insular. Com és el cas de la neutralització vocàlica de les *oo* i *uu* àtones en *u* del menorquí, o també, per influx de la *í* tònica, en els dos darrers casos, com succeeix dialectalment en molts parlars del català occidental i de diverses localitats mallorquines:

Roger / Ruger. La darrera, atestada en un protocol notarial de l'Arxiu Municipal de Castelló de la Ribera: «Pere *Ruger*» (1615).¹²

Gomila / Gumila. La segona està documentada a l'Arxiu parroquial de Benimassot: «Miquel *Gumila*» (1640).

Todorí / Todolí / Tudolí / Tudulí / Tudurí. La variant valenciana més habitual és la segona; en canvi, la darrera és la més usual a Menorca. La tercera variant (*Tudolí*) ha estat recopilada a l'Arxiu parroquial de Montitxelvo: «Jusep *Tudolí*, fadrí habitador de Ayelo» (1649). La quarta (*Tudulí*) ha estat recopilada de viva veu en el País Valencià, per Joan Coromines: cova de *Tudulí* (al costat de la forma *Todolí*), a Bèlgida (Vall d'Albaida) i racó de *Todolí* (a Onda, Plana Baixa). Vegeu més avall l'anàlisi del pas *Todorí* > *Todolí*.

I així mateix, causades per la neutralització de les *aa* i *ee* àtones del conjunt català oriental; vegeu, per exemple, la representació de la vocal inicial també del cognom Arlès o Al·lès: “*Alles*” / “*Elles*” [APMn, *Matrimonis*, 1625, 1626].

En aquest mateix cognom, *Al·lès*, s'observa una dissimilació popular a favor de la geminada *rl* > *l·l*, com sol succeir a la parla popular mallorquina (com ara també a *pal·lar* < *parlar*, *conèixel·lès* < *conèixer·lès*). Aquesta geminada era representada antigament amb el grafema *ll*, cosa que ha produït a Menorca, actualment, la interpretació defectuosa per la grafia de la palatal *ll*. La forma *arlès* és el gentilici derivat del topònim *Arles*, que és el nom d'una població vallespirenca. Segons Coromines, l'etimologia pot deduir-se de les notacions més primitives del topònim: *Arulas* o *Arlas* (segle X), es tracta de la forma diminutiva llatina *ARULAS* ‘altarets’. També podria ser una deformació d'aquest topònim o de la forma homònima corresponent al nom de la vila provençal d'*Arle* / *Arles* (que té una etimologia diferent <ARELATE).

b) A causa d'adaptacions dialectals valencianitzants

Tenim el cas del cognom *Gener*, que és notat amb la variant dialectal valenciana *Giner*, amb la palatalització de la *e* per efecte del contacte amb la consonant palatal inicial: *giner* és la forma més habitual en valencià; existeix també el cognom *Giner* (cal assenyalar que coetàniament hem documentat també la variant *janer* per al nom del mes, amb l'obertura de la *e* pretònica, paral·lela a altres formes valencianes com *jagant*, *llauger*).

En el cas de *Peris* creiem que deu tractar-se d'una adaptació de la variant insular *Piris*, més etimològica i més comuna en valencià (a la mateixa de la Ribera actualment existeix també la variant *Piris*, però no en coneixem encara la procedència).

¹² AMCR, notari Josep Casanova, llibre 1824.

c) Altres adaptacions

La forma primitiva era *Todorí*, derivada de l'antropònim germànic THIUDURED. A Menorca sol escriure's generalment com a *Tudurí*. En les primeres atestacions documentals valencianes encara pot llegir-se la forma primitiva amb *-r-* intervocàlica; per exemple: «Àgueda *Todorí*» (26 de novembre de 1617, llibre de batejos de la col·legiata de Gandia, pàgina 70) i «*Nos, Petrus Todorí*» (AMC, 1621). Però ja des dels primers texts siscentistes apareix amb la versió actual, amb *-l-* intervocàlica. Aquest canvi de punt d'articulació de les consonants líquides potser ha estat influïda pel model d'altres formes amb la mateixa seqüència final: *Alcanalí, javalí, Bertolí, Motxolí* (cal fixar-se també en l'evolució *Caterina > Catalina*) El fet important és de constatar que es tracta d'una evolució tardana, perfectament datable en la primera meitat del segle XVII, ja que el cognom té tota la traça de ser importat de Maó; no es tracta, per tant, com suggeria Joan Coromines, de l'evolució antiga i autòctona valenciana d'un antropònim germànic per influència morisca.

DISTRIBUCIÓ ACTUAL DELS COGNOMS

Els cognoms que han perviscut fins a l'actualitat, es concentren sobretot a la ciutat de Xàtiva. Són Casesnoves, Sabater i Todolí. El més escampat i característic és Todolí, que al segle XVII estava documentat sobretot a l'Horta de Gandia (a la ciutat de Gandia, Beniredrà, Daimús, Guardamar i Palma de Gandia), però ja hi havia indicis de la seua difusió. Per exemple, en 1649 trobem a l'arxiu parroquial de Montitxelvo en Josep Todolí, que era nascut a Daimús (Horta de Gandia), però estava establert a Aiello de Rugat (Vall d'Albaida). Actualment encara està escampat per l'Horta de Gandia (Gandia, Bellreguard, Miramar, Oliva, Potries, Piles, Rafelcofer) i per la Vall d'Albaida (Aiello de Rugat, Castelló de Rugat), i també a la ciutat de Xàtiva.

Pel que fa a la Marina, un llinatge habitual encara a la Vall de Gallinera (des d'on possiblement s'ha escampat a localitats de l'àrea immediata com per exemple Pego, Dénia, l'Atzúvia o Alcoi) és Camps, arribat en aquest cas des de Menorca. A la mateixa comarca, concretament a la Vall d'Alaguar, i a Gandia, en canvi, es documenta portat per famílies mallorquines.

CONCLUSIONS

La contribució de l'illa de Menorca a la repoblació del Regne de València no va ser molt significativa, si es compara amb el cas de Mallorca. Les causes, a banda de la menor entitat demogràfica de l'illa, podem trobar-les en el fet que Menorca no comptava amb ascendents demogràfics com l'illa veïna, ja que encara no s'havia refet de la sagnia dels atacs piràtics turcs del segle anterior (Maó, 1535; Ciutadella, 1558). De fet durant la segona meitat del segle XVI i encara durant la primera del XVII s'observa, en canvi, una important aportació humana procedent de Mallorca, cosa que pot observar-se en la subsegüent mallorquinització onomàstica que en resultà, amb l'entrada de cognoms com Amorós, Bonet, Calafat, Campins, Caïmaris, Canet, Capó, Carrió, Cervera, Esbert, Femenies, Font, Fullana, Galmés,

Genestar, Llebrers, Monjo, Morell, Oliver, Picó, Quetgles, Ramis, Roig, Rosselló, Sanxo, Sastre, Sureda, Timoner o Venrell (vegeu MARTÍ 1990).

Tot i això la presència d'almenys una seixantena de menorquins al Regne de València no és només una anècdota, cal tenir-la també present.

La recialla onomàstica d'origen menorquí més important que podem encara atestar al País Valencià és el cognom Todolí, que ha pres carta de naturalesa valenciana pel fet de derivar de la forma insular primitiva Tudurí.

BIBLIOGRAFIA

ARDIT, Manuel (1993): *Els homes i la terra del País Valencià (segles XVI-XVIII)*, 2 vol., Barcelona.

BORONAT, Pascual (1901): *Los moriscos españoles y su expulsión. Estudio histórico-crítico*, 2 vols., [seguim la reedició facsímil de 1998 de les edicions París-València, València].

CANTÓ I GILABERT, Lorena (2003): «Els llinatges de Pedreguer», *XXIX Col·loqui de la Societat d'Onomàstica* (Teulada, 2002), p. 161-174.

CASEY, James (1981): *El Regne de València al segle XVII*, Curial, Barcelona.

CISCAR, Eugenio (1977): *Tierra y señorío en el País Valenciano (1570-1620)*, Del Cenia al Segura, València.

CISCAR PALLARÉS, Eugenio (1997): *La Valldigna, siglos XVI y XVII. Cambio y continuidad en el campo valenciano*, Diputació de València, València.

CISCAR PALLARÉS, Eugenio (1998): *Vida cotidiana en la Valldigna (segles XV-XVIII)*, Simat de la Valldigna.

COSTA MAS, Josep (1977): *El Marquesat de Dénia. Estudio geográfico*, València.

COSTA MAS, Josep (1977-1978): «La repoblació mallorquina en la Marina alta i el seu entorn en el segle XVII», *Trabajos de Geografía*, 34, Mallorca, p. 87-91.

GUINOT, Enric (1999): *Els fundadors del regne de València. Repoblament, antroponímia i llengua a la València medieval*, 2 vol., 3 i 4, València.

LEA, Henry Charles (1990): *Los moriscos españoles: su conversión y expulsión*, Institut d'Estudis "Juan Gil-Albert", Alacant.

MARTÍ CAMPS, Fernando (1990): *Els llinatges menorquins*, 2 vol., Quaderns de Folklore, 39, Col·lectiu Folklòric Ciutadella, Ciutadella.

- MAS, Antoni & MONJO, Joan-Lluís (2000): «Repobladors mallorquins al Sud del País Valencià després de l'expulsió dels moriscs. Cap a un estat de la qüestió», *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, 56, Mallorca, p. 275-296.
- MAS, Antoni & MONJO, Joan-Lluís (2002): «La mallorquinització onomàstica a la València del segle XVII. L'aportació de la vila de Santa Margalida», actes del *Congrés Internacional de Toponímia i Onomàstica Catalanes* (València, 18-21 d'abril de 2001), Universitat de València, Denes, València, pp. 119-144.
- MAS, Antoni & MONJO, Joan-Lluís (2002): *Per poblar lo regne de València... L'emigració mallorquina al País Valencià en el segle XVII*, Govern de les Illes Balears, "Sa Nostra", Mallorca.
- MAS, Antoni & MONJO, Joan-Lluís (2003a): «Els llinatges de creació mallorquina com a eina d'estudi de l'onomàstica del País Valencià», dins les actes del *29 Col·loqui de la Societat d'Onomàstica* (Teulada, desembre de 2002), Universitat de València, Denes, València, p. 523-551.
- MAS, Antoni & MONJO, Joan-Lluís (2005): «Femenia / Femenies: un llinatge toponímic mallorquí», *Jornades d'Antroponímia i Toponímia (2003-2004)*, Universitat de les Illes Balears – Govern Balear, Palma, p. 27-42.
- MAS, Antoni & MONJO, Joan-Lluís (2004): «Tothom se'n va a la població de València. L'emigració mallorquina al Regne de València en el segle XVII», *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, 15, p. 89-112..
- MOLL, Francesc de B. (1959): *Els llinatges catalans*, Moll, Palma de Mallorca.
- MASCARÓ PONS, Jaume (1987): «Antroponímia menorquina. Consideracions sobre cognoms de Menorca», *Randa*, 21, p. 185-196.
- SEGURA DE LAGO, Joan (1975): *Llinatges d'un poble valencià. Algemesí. Estudi històric i demogràfic (1433-1850)*, Diputació de València, Institució Alfons el Magnànim - Ajuntament de València, València.

ANNEX

QUADRE DELS MENORQUINS ASSENTATS AL REGNE DE VALÈNCIA (SEGLE XVII)¹³

a) Segurs

	Cognom	Nom	Any	Font	Pares	Cònjuge	Localització	Naixement
1	AL·LÈS	Pere-Joan	1625	APMn	Llorenç + Rafela Pous	Sabater, Joana.	Castelló de Xàtiva, St J ferrer	Ciutat de Menorca
2	ALBERTÍ	Antoni	1622	APMn	Antoni + Joana Seguí	Sabater, Ga.	Sant Joan	Alaior
3	ANGLADA	Rafela	1627	APPg		Garcia, Domingo	Pego	Ciutat de Menorca
4	BOSC	Sebastià	1633	ACG		Pons, Margalida	Raval de Gandia	
5	CAMPS	Antoni	1620	APBma APCG			Benirrama la Carroja Gandia	Menorca / Mallorca ¿?
6	CARRERA	Francesc	1626	AMCR			Castelló de la Ribera llauredor	Menorca
7	CAPELLA	Domingo	1611 1615	ADV AMCR			Sant Joan	
8	CASESNOVES	Antoni	1623	APMn	Rafel		Castelló de la Ribera	Menorca
9	CASESNOVES	Rafel	1623	APMn			Castelló de la Ribera*	Menorca
10	CINTES	Joana	1614	ACG		Juneda, Domingo	Gandia	
11	CINTES	Llorenç	1625	ACMR			Sant Joan	
12	CINTES	Miquel	1635	APX			Xaló	
13	COLL	Marianna	1655	APMtx		Todoí, Antoni	Daimús	
14	CONSTANTÍ	Cosme	1624	APMn	Martí + Elisabet Just	Alemaný, Elisabet	Sant Joan	Menorca
15	CORANTÍ	Joana	1625	APMn		Sabater, Melcior	Sant Joan	Ciutat de Menorca
16	CORANTÍ	Margalida	1632	APMn		Segura, Ml	Sant Joan	
17	FERRER	Joana	1625 1632		Sabater, Joan		Sant Joan	
18	FONT	Guillem	1626	APAlg		Riera, Maria / Manyes, Elisabet	Algemesí	Menorca
19	GALLARD	Joana	1614	APVLg	Antoni + Joana Vidal		Vall d'Alaguar	Ciudadella

¹³ No estan inclosos els de la Valldigna.

APORTACIONS MENORQUINES A L'ONOMÀSTICA VALENCIANA EN EL SEGLE XVII

	Cognom	Nom	Any	Font	Pares	Cònjuge	Localització	Naixement
20	GARCIA	Anna	1627	APPg	Domingo + Rafela Anglada	Veres, Joan	Pego	Ciutat de Menorca
21	GARCIA	Jacinto	1621	AMC			Cullera llaurador	Vila de Menorca
22	GARCIA	Domingo	1627	APPg		Anglada, Rafela	Pego	Ciutat de Menorca
23	GINER	Miquel	1625	APD	Jaume + Mda Murilla	Llull, Anna	Dénia	Maó
24	GOMILA	Domingo	1613	AMC			Cullera llaurador	Menorca
25	JUNEDA	Domingo	1614	ACG		Cintes, Joana	Gandia	
26	LLAMBIES	Domingo	1617	ACG		Todorí, Àgueda	Gandia	
27	MAÇANET	Anna	1614	APRXà	Mateu + Antona Felip	Morell, Francesc	Raval de Xàtiva	Maó
28	MAÇANET	Mateu	1614	APRXà		Felip, Antona	Raval de Xàtiva	Maó
29	OLIVER	Antoni	1620	AMCR			Castelló de la Ribera sastre	
30	OLIVER	Gaspar	1612	AMCR			Castelló de la Ribera	Ciutat de Menorca
31	OLIVER	Joana	1614	AMCR	Gaspar		Castelló de la Ribera	Ciutat de Menorca
32	OLIVER	Miquel	1611	AMCR			Castelló de la Ribera	
33	OLIVER	Miquel	1611	ADV			Sant Joan	
34	PETIT	Margalida	1622	APMn		Sabater, Antoni	Sant Joan	Maó
35	PERIS	Antoni-Bt	1658	APD	Antoni + Aa Febrer	Soler, Jna-Anna	Dénia	Ciudadella
36	PLANES	Guillem	1658	APPd	Antoni + Ant. Bou	Roig, Coloma	Pedreguer	Menorca
37	PONS	Joan	1625	APD			Dénia	Maó
38	PONS	Margalida	1625	ACG		Todolí, Pere	Alqueria de Tamarit	Maó
39	PONS	Margalida	1644	ACG		Bosc, Sebastià	Gandia	
40	PRATS	Anna	1633	APBdrà		Todolí, Pere	Benirredrà	
41	ROGER	Rafel	1626	ACG	Gabriel + Caterina Mireba	Trilles, Fca.	Gandia	Maó
42	SABATER	Antoni	1614	AMCR		Petit, Margalida	Castelló de la Ribera	Maó

XIX JORNADA D'ANTROPONÍMIA I TOPONÍMIA

	Cognom	Nom	Any	Font	Pares	Cònjuge	Localització	Naixement
43	SABATER	Gràcia	1622	APMn	Antoni + Margalida Petit	Albertí, Anna	Sant Joan	Maó
44	SABATER	Baltasar	1622	APMn			Sant Joan	
45	SABATER	Melcior	1615	AMCR APMn		Corantí, Jna	Sant Joan	Ciutat de Menorca
46	SABATER	Joan	1625	APMn		Ferrer, Joana	Sant Joan	
47	SABATER	Joana	1625 1632	APMn ACX	Melcior + Joana Corantí	Al·lès, Pere-Joan / Benet, Pere	Sant Joan	Ciutat de Menorca / Mallorca ¿?
48	SABATER	Lluc	1627	APLI	Lluc + Caterina Taltevull	Ivanyes, Josepa	Sant Joan	Maó
49	SABATER	Isabet	1631	Acx	Melcior + Bet Corantí	Gosalbo, Joan	n. Sant Joan h. Alcàntera	
50	SABATER	Antoni	1614 1622	AMCR APMn			Castelló de la Ribera Sant Joan	
51	TODOLÍ	Àgueda	1617	ACG		Llambies, Domingo	Gandia	
52	TODOLÍ	Francesc	1625 1646	ACG ARV	Pere + Margalida Pons	Simó, Anna	Alqueria de Tamarit, Benirredrà	Maó
53	TODOLÍ	Miquel	1628	APPG			Palma de Gandia	Mallorca ¿?
54	TODOLÍ	Pere	1625 1646	ACG ARV		Pons, Margalida	Alqueria de Tamarit, Daimús	Maó
55	TODOLÍ	Pere	1633	APBdrà		Prats, Anna	Benirredrà	
56	TODOLÍ	Antoni	1623 1655	AMC APMtx		Coll, Marianna	Alqueria de Tamarit, Daimús	
57	TORRES	Antoni	1667	APX	Llorenç + Àgueda Seguí	Forners, Maria	Pedreguer	Menorca
58	TORRES	Vicenç	1623	AMC			Cullera	Menorca
59	VILA	Miquel	1645	APD	Joan + Margalida Cartí	Mas, Margalida	Dénia cirurgia	Maó

b) Possibles

Cognom	Nom	Any	Font	Pares	Cònjuge	Localització	Lloc de naixement
ALEMANY	Elisabet	1624	APMn		Llebrers, Antoni / Constantí, Cosme	la Pobra Llarga	

Cognom	Nom	Any	Font	Pares	Cònjuge	Localització	Lloc de naixement
BADIA	Joan	1614	AMCR			Castelló de la Ribera	
BORRÀS	Rafela	1625	APMn		Peris, Llorenç	Sant Joan	Mallorca ¿?
BOSC	Joan	1614	ACG		Adam, Anna	Gandia	
BOSC	Josep	1611	ACG			Gandia	Mallorca ¿?
CASANOVA	Esteve	1658	APPd			Pedreguer	
CERDÀ	Antonina	1625	APMn		Gomila, Guillem	Sant Joan	
FELIP	Antona	1614	APRX		Maçanet, Mateu	Raval de Xàtiva	Maó
GOMILA	Guillem	1625	APMn	Nicolau + Joana Server	Cerdà, Antonina	Sant Joan?	Mallorca ¿?
GUMILA	Miquel	1640	APBt	Bernat + Joana Castell		Benimassot	
GOMILES	Miquel	1646	ACG		Oliveres, Antonina	Gandia	
OLIVERES / SOLIVELLES	Antonina	1646	ACG		Gomiles, Miquel	Gandia	
PERIS	Llorenç	1625	APMn		Borràs, Rafela	Sant Joan	Mallorca?
PLANES	Antoni	1623	AMC			Daimús	Vila de Mallorca?
PLANES	Guillem	1635	AMC			Cullera	
ROGER	Pere	1615	AMCR			Castelló de la Ribera sucrer	
SABATER	Margalida	1632	APMn	Joan + Joana Ferrer	Tomàs, Miquel	Sant Joan	
SABATER	Catalina	1623	APMn	Joan + Jna Amor	Rubio, Francesc	Manuel	Albalat de la Ribera
TORRES	Antoni	1667	APX			Pedreguer	
VILA	Francesc	1626	APMn			Manuel	
VILA	Catalina	1624	APMn			Manuel	

Abreviatures dels arxius en què hem treballat:

ACG: Arxiu de la col·legiata de Gandia
 ACX: Arxiu de la col·legiata de Xàtiva
 ADV: Arxiu de la Diputació de València
 AMC: Arxiu municipal de Cullera (Ribera Alta)
 AMCR: Arxiu municipal de Castelló de la Ribera (Ribera Alta)
 APAIg: Arxiu parroquial d'Algemesí (Ribera Alta)
 APBma: Arxiu parroquial de Benirrama (Vall de Gallinera, Marina Alta)
 APBt: Arxiu parroquial de Benimassot (Comtat)
 APC: Arxiu parroquial de Carcaixent (Ribera Alta)

APD: Arxiu parroquial de Dénia (Marina Alta)
 APLI: Arxiu parroquial de Llutzent (Vall d'Albaida)
 APMn: Arxiu parroquial de Manuel (Ribera Alta)
 APMtx: Arxiu parroquial de Montitxelvo (Vall d'Albaida)
 APPd: Arxiu parroquial de Pedreguer (Marina Alta)
 APPg: Arxiu parroquial de Pego (Marina Alta)
 APVLg: Arxiu parroquial de Campell (Vall d'Alaguar, Marina Alta)
 APX: Arxiu parroquial de Xaló (Marina Alta)
 ARV: Arxiu del Regne de València